

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Чернівецька філія

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: Менеджмент

на тему:

Менеджмент у сфері малого бізнесу: проблеми та перспективи

Виконав:
Студент групи ТУчн8-24-М1М-Н(4,6)
Восколович В.А.
Керівник:

Оцінка:
Національна шкала _____
Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

2026 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ МАЛОГО БІЗНЕСУ	5
1.1. Сутність, принципи та функції менеджменту малого бізнесу	5
1.2. Особливості організації управління підприємствами малого бізнесу ...	10
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ МАЛИМ БІЗНЕСОМ	16
2.1. Основні проблеми розвитку малого бізнесу в сучасних умовах	16
2.2. Аналіз ефективності менеджменту на підприємствах малого бізнесу ..	21
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ МАЛОГО БІЗНЕСУ	27
3.1. Сучасні підходи до вдосконалення системи менеджменту малого бізнесу	27
3.2. Інноваційні напрями та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні	32
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки малий бізнес відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стабільності держави, формуванні конкурентного середовища, створенні нових робочих місць та розвитку підприємницької ініціативи. Саме підприємства малого бізнесу здатні швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища, реагувати на потреби споживачів та впроваджувати інноваційні підходи у свою діяльність. Водночас ефективність функціонування малого бізнесу значною мірою залежить від якості менеджменту, рівня організації управлінських процесів, здатності керівників приймати обґрунтовані управлінські рішення та забезпечувати стабільний розвиток підприємства.

Актуальність теми курсової роботи полягає в тому, що в умовах економічної нестабільності, цифровізації економіки, посилення конкуренції та глобалізаційних процесів особливого значення набуває проблема ефективного менеджменту у сфері малого бізнесу. Сьогодні малі підприємства стикаються з численними труднощами, серед яких недостатність фінансових ресурсів, кадрові проблеми, недосконалість системи державної підтримки, високий рівень ризиків та необхідність швидкої адаптації до сучасних умов господарювання. У зв'язку з цим дослідження проблем та перспектив розвитку менеджменту у сфері малого бізнесу є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Метою курсової роботи є дослідження особливостей менеджменту у сфері малого бізнесу, визначення основних проблем функціонування малого підприємництва та обґрунтування перспективних напрямів удосконалення системи управління.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- дослідити сутність та особливості менеджменту малого бізнесу;
- охарактеризувати функції та принципи управління у сфері малого підприємництва;
- визначити основні проблеми розвитку малого бізнесу в сучасних умовах;
- проаналізувати ефективність менеджменту на підприємствах малого бізнесу;
- дослідити сучасні підходи до вдосконалення системи управління малими підприємствами;
- визначити перспективи розвитку малого бізнесу в Україні.

Об'єктом дослідження є діяльність підприємств малого бізнесу в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти менеджменту у сфері малого бізнесу, а також проблеми та перспективи його розвитку.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, системний підхід, метод узагальнення, статистичний метод, графічний метод, метод логічного аналізу та метод наукового прогнозування.

Структура курсової роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ МАЛОГО БІЗНЕСУ

1.1. Сутність, принципи та функції менеджменту малого бізнесу

Малий бізнес є важливою складовою сучасної ринкової економіки, оскільки забезпечує розвиток підприємництва, стимулює конкуренцію, сприяє створенню нових робочих місць та підвищує рівень економічної активності населення. У більшості країн світу саме сектор малого бізнесу формує значну частину валового внутрішнього продукту та виступає основою стабільного економічного розвитку. В умовах трансформації економіки України роль малого бізнесу постійно зростає, що пов'язано з необхідністю підтримки національного виробництва, розвитку інновацій та забезпечення гнучкості економічної системи.

Поняття малого бізнесу розглядається як форма підприємницької діяльності, що здійснюється суб'єктами господарювання з відносно невеликими обсягами виробництва, обмеженою кількістю працівників та порівняно невеликим рівнем доходу. Відповідно до чинного законодавства України, до суб'єктів малого підприємництва належать фізичні особи-підприємці та юридичні особи, які відповідають встановленим критеріям щодо кількості працівників та обсягу річного доходу [1, с. 52].

Малий бізнес характеризується рядом специфічних особливостей, які відрізняють його від середнього та великого підприємництва. Однією з головних переваг малого бізнесу є його мобільність та здатність швидко адаптуватися до змін ринкового середовища. Малі підприємства оперативніше реагують на зміни попиту, впроваджують нові технології та можуть ефективніше задовольняти індивідуальні потреби споживачів. Крім того,

невеликий масштаб діяльності сприяє спрощенню управлінських процесів та забезпечує більш тісний контакт між керівництвом і працівниками.

Економічна сутність малого бізнесу полягає у здійсненні самостійної господарської діяльності з метою отримання прибутку, задоволення потреб споживачів та забезпечення ефективного використання ресурсів. Малий бізнес виконує важливі економічні та соціальні функції. До економічних функцій належать розвиток конкуренції, насичення ринку товарами та послугами, стимулювання інноваційної діяльності та залучення інвестицій. Соціальні функції полягають у створенні робочих місць, формуванні середнього класу та підвищенні рівня добробуту населення [2, с. 118].

Важливою рисою малого бізнесу є його значний вплив на розвиток регіональної економіки. Малі підприємства сприяють активізації господарської діяльності на місцевому рівні, забезпечують наповнення місцевих бюджетів та стимулюють розвиток інфраструктури. Особливо важливим є функціонування малого бізнесу в умовах кризових явищ, оскільки саме цей сектор здатний швидше пристосовуватися до складних економічних умов та підтримувати зайнятість населення.

Сучасний розвиток малого бізнесу тісно пов'язаний із цифровізацією економіки та впровадженням інформаційних технологій. Використання електронної комерції, цифрового маркетингу, автоматизованих систем управління та онлайн-сервісів дозволяє малим підприємствам підвищувати ефективність діяльності та розширювати ринки збуту. У зв'язку з цим важливого значення набуває ефективний менеджмент, який забезпечує стратегічне планування, організацію діяльності та контроль за результатами функціонування підприємства.

Разом із перевагами малий бізнес має і певні проблеми, серед яких обмеженість фінансових ресурсів, високий рівень конкуренції, недостатній

рівень державної підтримки та нестабільність економічного середовища. Саме тому розвиток малого бізнесу потребує формування сприятливих умов для підприємницької діяльності, удосконалення системи управління та впровадження сучасних методів менеджменту.

Отже, малий бізнес є важливою складовою економіки держави, що забезпечує розвиток підприємництва, підвищення конкурентоспроможності ринку та соціально-економічний розвиток суспільства. Його ефективне функціонування значною мірою залежить від належної організації управління, використання сучасних підходів до менеджменту та підтримки з боку держави.

Ефективне функціонування малого бізнесу значною мірою залежить від якісної організації менеджменту, оскільки саме система управління забезпечує координацію діяльності підприємства, раціональне використання ресурсів та досягнення поставлених цілей. У сучасних умовах розвитку економіки менеджмент малого бізнесу виступає важливим елементом забезпечення конкурентоспроможності підприємства, його фінансової стабільності та здатності адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Менеджмент малого бізнесу являє собою систему принципів, методів та управлінських рішень, спрямованих на організацію ефективної діяльності малого підприємства. Особливістю менеджменту у сфері малого бізнесу є поєднання функцій управління в діяльності одного керівника або невеликої групи осіб, що потребує високого рівня професійної компетентності та здатності швидко реагувати на зміни ринку [3, с. 27].

До основних функцій менеджменту малого бізнесу належать планування, організація, мотивація, контроль та координація. Кожна з цих функцій має важливе значення для забезпечення ефективної роботи підприємства та досягнення його стратегічних і поточних цілей.

Функція планування передбачає визначення основних напрямів діяльності підприємства, постановку цілей та розроблення шляхів їх досягнення. Для малого бізнесу планування є особливо важливим, оскільки обмеженість ресурсів вимагає чіткого визначення пріоритетів та раціонального використання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів. У процесі планування керівництво підприємства аналізує ринкову ситуацію, оцінює ризики та прогнозує можливі результати діяльності.

Організаційна функція менеджменту полягає у формуванні структури управління підприємством, розподілі обов'язків між працівниками та забезпеченні належної взаємодії між усіма елементами організації. У сфері малого бізнесу організаційна структура, як правило, є спрощеною, що дозволяє прискорити процес прийняття управлінських рішень та забезпечити гнучкість управління.

Важливе значення для діяльності малого підприємства має функція мотивації, яка спрямована на стимулювання працівників до ефективної праці та досягнення високих результатів діяльності. Керівники малих підприємств використовують як матеріальні, так і нематеріальні методи мотивації, серед яких преміювання, створення сприятливого психологічного клімату, можливості професійного розвитку та кар'єрного зростання. Ефективна система мотивації сприяє підвищенню продуктивності праці та формуванню позитивної корпоративної культури [4].

Контроль є ще однією важливою функцією менеджменту, яка передбачає оцінку результатів діяльності підприємства, виявлення відхилень від запланованих показників та прийняття необхідних коригувальних заходів. Для малого бізнесу контроль має особливе значення через необхідність постійного моніторингу фінансового стану, витрат та ефективності використання

ресурсів. Завдяки функції контролю підприємство може своєчасно реагувати на проблеми та мінімізувати можливі ризики.

Координація забезпечує узгодження діяльності всіх структурних елементів підприємства та сприяє ефективній взаємодії між працівниками. У малому бізнесі координація здійснюється швидше та ефективніше завдяки невеликій кількості персоналу та безпосередньому контакту між керівником і працівниками.

Окрім функцій менеджменту, важливу роль у діяльності малого бізнесу відіграють принципи управління, які визначають основні правила та підходи до організації управлінської діяльності. До основних принципів менеджменту малого бізнесу належать принцип системності, гнучкості, ефективності, відповідальності, економічності та орієнтації на результат.

Принцип системності передбачає розгляд підприємства як єдиної системи, у якій усі елементи взаємопов'язані між собою. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до управління та підвищити ефективність діяльності підприємства. Принцип гнучкості полягає у здатності підприємства швидко адаптуватися до змін ринкового середовища, впроваджувати нові технології та змінювати напрями діяльності відповідно до потреб споживачів.

Принцип економічності передбачає раціональне використання ресурсів підприємства та мінімізацію витрат при досягненні максимального результату. Для малого бізнесу цей принцип є особливо актуальним через обмеженість фінансових можливостей та необхідність забезпечення стабільного функціонування підприємства.

Принцип відповідальності полягає у чіткому розподілі обов'язків між працівниками та відповідальності за результати діяльності. Водночас принцип орієнтації на результат спрямований на досягнення конкретних економічних

показників, підвищення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, функції та принципи менеджменту є основою ефективного управління малим бізнесом. Їх правильне застосування забезпечує стабільний розвиток підприємства, підвищення ефективності діяльності та здатність адаптуватися до сучасних економічних умов.

1.2. Особливості організації управління підприємствами малого бізнесу

Організаційна структура управління є важливим елементом діяльності будь-якого підприємства, оскільки саме вона визначає систему взаємозв'язків між працівниками, розподіл управлінських функцій та порядок прийняття рішень. Для підприємств малого бізнесу ефективна організаційна структура має особливе значення, адже від правильності побудови системи управління залежить швидкість реагування на зміни ринкового середовища, рівень конкурентоспроможності та результативність діяльності підприємства.

Організаційна структура малого підприємства являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів управління, між якими встановлюються відповідні функціональні та адміністративні зв'язки. Її основною метою є забезпечення ефективної координації діяльності працівників, оптимізація управлінських процесів та створення умов для досягнення стратегічних цілей підприємства [5, с. 84].

Особливістю організаційної структури малого підприємства є її спрощений характер. На відміну від великих компаній, у малому бізнесі кількість рівнів управління є мінімальною, а функції часто поєднуються однією особою. Найчастіше власник підприємства одночасно виконує функції

керівника, організатора, фінансового менеджера та контролера. Така система управління дозволяє забезпечити оперативність прийняття рішень та підвищити гнучкість діяльності підприємства.

У практиці функціонування малого бізнесу найбільш поширеними є лінійна та функціональна організаційні структури управління. Лінійна структура передбачає пряме підпорядкування працівників керівнику та чіткий розподіл повноважень. Основною перевагою такої структури є простота управління, швидкість передачі інформації та персональна відповідальність керівника за результати діяльності підприємства. Водночас недоліком лінійної структури є значне навантаження на керівника, який змушений самотійно вирішувати більшість управлінських питань.

Функціональна структура управління передбачає розподіл обов'язків між окремими працівниками або підрозділами відповідно до напрямів діяльності підприємства. Наприклад, окремо можуть здійснюватися функції маркетингу, фінансів, логістики чи роботи з персоналом. Така структура сприяє підвищенню професійного рівня управління та більш ефективному виконанню спеціалізованих завдань. Однак для малих підприємств функціональна структура використовується рідше через обмеженість кадрових та фінансових ресурсів [6].

У сучасних умовах розвитку малого бізнесу значного поширення набувають гнучкі організаційні структури управління, які дозволяють швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища. До таких структур належать проєктні, матричні та командні форми організації управління. Їх використання сприяє покращенню комунікації між працівниками, підвищенню швидкості виконання завдань та ефективності реалізації бізнес-процесів.

Важливою особливістю управління малим підприємством є високий рівень неформальних відносин між працівниками та керівництвом. Завдяки

невеликій чисельності персоналу забезпечується більш тісна взаємодія між працівниками, швидке вирішення робочих питань та формування сприятливого психологічного клімату в колективі. Це позитивно впливає на мотивацію персоналу та ефективність роботи підприємства.

Організаційна структура малого підприємства повинна відповідати специфіці його діяльності, масштабу бізнесу, кількості працівників та стратегічним цілям розвитку. При формуванні структури управління необхідно враховувати принципи гнучкості, економічності, раціонального розподілу обов'язків та ефективної координації діяльності працівників. Надмірне ускладнення структури може призвести до збільшення витрат на управління та зниження оперативності прийняття рішень.

Суттєвий вплив на організацію управління малим підприємством мають сучасні цифрові технології. Використання CRM-систем, програм автоматизації бізнес-процесів, електронного документообігу та онлайн-комунікацій дозволяє оптимізувати систему управління, покращити контроль за діяльністю підприємства та підвищити ефективність роботи персоналу. Завдяки цифровізації навіть невеликі підприємства отримують можливість використовувати сучасні інструменти управління та конкурувати на ринку з більшими компаніями.

Отже, організаційна структура управління є важливою складовою ефективного функціонування малого підприємства. Її правильна побудова забезпечує раціональний розподіл обов'язків, ефективну взаємодію працівників та оперативне прийняття управлінських рішень. У сучасних умовах особливого значення набуває гнучкість організаційної структури та використання сучасних технологій управління, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності малого бізнесу.

У сучасних умовах господарювання ефективне функціонування малого бізнесу значною мірою залежить від правильного вибору методів та інструментів управління. Високий рівень конкуренції, швидкі зміни ринкового середовища, розвиток цифрових технологій та нестабільність економічної ситуації вимагають від керівників малих підприємств використання сучасних підходів до організації управлінської діяльності. Саме тому застосування ефективних методів та інструментів менеджменту є важливою умовою забезпечення стабільного розвитку малого бізнесу.

Методи управління являють собою сукупність способів і прийомів впливу керівництва на працівників та діяльність підприємства з метою досягнення поставлених цілей. У сфері малого бізнесу методи управління мають певні особливості, пов'язані з невеликою кількістю персоналу, обмеженістю ресурсів та необхідністю швидкого прийняття управлінських рішень. Найбільш поширеними є адміністративні, економічні та соціально-психологічні методи управління [7, с. 103].

Адміністративні методи управління базуються на використанні організаційно-розпорядчих заходів, наказів, інструкцій та контролю за виконанням поставлених завдань. У малому бізнесі такі методи дозволяють забезпечити чіткий розподіл обов'язків між працівниками, підтримувати дисципліну та координувати діяльність підприємства. Завдяки невеликій кількості персоналу адміністративні методи в малих підприємствах часто реалізуються безпосередньо через особистий контроль керівника.

Економічні методи управління передбачають вплив на діяльність працівників та підприємства за допомогою фінансових стимулів і економічних важелів. До таких методів належать система оплати праці, преміювання, матеріальне стимулювання, планування витрат та бюджетування. Економічні методи є важливими для малого бізнесу, оскільки вони сприяють підвищенню

продуктивності праці, ефективному використанню ресурсів та зростанню прибутковості підприємства.

Соціально-психологічні методи управління спрямовані на формування позитивного психологічного клімату в колективі, підвищення мотивації працівників та розвиток корпоративної культури. У сфері малого бізнесу такі методи мають особливе значення через тісну взаємодію між працівниками та керівництвом. Використання морального заохочення, підтримка ініціативності персоналу, створення сприятливих умов праці та ефективна комунікація сприяють підвищенню результативності діяльності підприємства.

Поряд із методами управління важливу роль у діяльності малого бізнесу відіграють сучасні інструменти менеджменту. Одним із найбільш поширених інструментів є стратегічне планування, яке дозволяє визначити основні напрями розвитку підприємства, оцінити можливі ризики та сформулювати довгострокові цілі діяльності. Навіть для невеликих підприємств наявність чіткої стратегії розвитку є важливою умовою успішного функціонування в умовах конкурентного ринку.

Суттєвого значення набуває використання цифрових інструментів управління. Сучасні малі підприємства активно впроваджують CRM-системи, програми автоматизації бухгалтерського обліку, електронний документообіг та онлайн-платформи для управління бізнес-процесами. Використання цифрових технологій дозволяє оптимізувати роботу підприємства, зменшити витрати часу та підвищити ефективність управління [8].

Одним із важливих інструментів управління у сфері малого бізнесу є маркетингові інструменти. До них належать аналіз ринку, дослідження потреб споживачів, використання реклами, просування товарів і послуг у соціальних мережах та формування бренду підприємства. Сучасні цифрові платформи

дозволяють малому бізнесу здійснювати ефективну маркетингову діяльність навіть за умов обмеженого бюджету.

Також важливе місце займають інструменти фінансового управління, які передбачають планування доходів і витрат, аналіз фінансових показників, контроль за рухом грошових коштів та оцінку рентабельності діяльності підприємства. Раціональне фінансове управління дозволяє забезпечити фінансову стабільність малого підприємства та мінімізувати ризики банкрутства.

У сучасних умовах особливого значення набувають інструменти антикризового управління, які допомагають підприємствам адаптуватися до економічної нестабільності та змін ринкового середовища. До таких інструментів належать диверсифікація діяльності, оптимізація витрат, використання онлайн-форм роботи та швидке реагування на зміни попиту.

Отже, методи та інструменти управління є важливою складовою ефективного функціонування малого бізнесу. Їх правильне застосування забезпечує підвищення продуктивності праці, оптимізацію бізнес-процесів, ефективне використання ресурсів та зміцнення конкурентних позицій підприємства. У сучасних умовах розвитку економіки особливого значення набуває впровадження цифрових технологій та сучасних управлінських підходів, що сприяють стабільному розвитку малого бізнесу.

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ МАЛИМ БІЗНЕСОМ

2.1. Основні проблеми розвитку малого бізнесу в сучасних умовах

У сучасних умовах розвитку економіки малий бізнес відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стабільності держави, створенні нових робочих місць та розвитку конкурентного середовища. Водночас діяльність малих підприємств супроводжується значною кількістю фінансово-економічних проблем, які негативно впливають на їх функціонування, конкурентоспроможність та перспективи розвитку. Особливо загострилися ці проблеми в умовах економічної нестабільності, інфляційних процесів, воєнного стану та швидких змін ринкового середовища.

Однією з основних проблем малого бізнесу є недостатність фінансових ресурсів. Більшість малих підприємств функціонують за рахунок власного капіталу або обмежених зовнішніх джерел фінансування. Через низький рівень фінансової стійкості підприємства часто не мають можливості здійснювати масштабні інвестиції, оновлювати матеріально-технічну базу чи впроваджувати сучасні технології. Обмежений доступ до фінансових ресурсів значно ускладнює розвиток малого бізнесу та знижує його конкурентоспроможність на ринку [9, с. 91].

Важливою проблемою є складність отримання банківських кредитів. Комерційні банки висувують високі вимоги до позичальників, зокрема щодо наявності заставного майна, стабільних фінансових показників та кредитної історії. Для більшості малих підприємств виконання таких умов є складним, що обмежує їх можливості залучення позикових коштів. Крім того, високі процентні ставки за кредитами збільшують фінансове навантаження на підприємства та підвищують ризик неплатоспроможності.

Суттєвий негативний вплив на діяльність малого бізнесу мають інфляційні процеси та нестабільність національної валюти. Зростання цін на сировину, енергоносії, транспортні послуги та інші ресурси призводить до збільшення витрат підприємств і зниження рівня прибутковості. У таких умовах малі підприємства змушені або підвищувати ціни на власну продукцію, що може зменшити попит, або працювати зі зменшеним рівнем прибутку.

Ще однією важливою проблемою є високий рівень податкового навантаження. Незважаючи на існування спрощеної системи оподаткування, значна кількість підприємців стикається зі складністю податкового адміністрування, частими змінами законодавства та необхідністю ведення великого обсягу документації. Це створює додаткові фінансові та організаційні труднощі для малого бізнесу, особливо для новостворених підприємств [10].

Серед фінансово-економічних проблем малого бізнесу також слід виділити низький рівень платоспроможності населення. Зниження доходів споживачів безпосередньо впливає на попит на товари та послуги, що призводить до скорочення обсягів продажу та доходів підприємств. Особливо гостро ця проблема проявляється в періоди економічної кризи, коли населення скорочує витрати на другорядні товари та послуги.

Негативним фактором для розвитку малого бізнесу є також високий рівень конкуренції. Малі підприємства часто змушені конкурувати з великими компаніями, які мають значно більші фінансові можливості, доступ до сучасних технологій та ширші канали збуту продукції. У таких умовах малому бізнесу складно утримувати свої позиції на ринку та забезпечувати стабільний рівень прибутковості.

Окремою проблемою є недостатній рівень державної підтримки малого бізнесу. Хоча в Україні функціонують окремі програми підтримки підприємництва, їх ефективність залишається недостатньою через складні

процедури отримання допомоги, обмежене фінансування та низький рівень інформування підприємців. У результаті значна частина малих підприємств змушена самотійно вирішувати фінансові труднощі.

В умовах цифровізації економіки важливою проблемою для малого бізнесу є недостатність фінансових ресурсів для впровадження сучасних інформаційних технологій. Автоматизація бізнес-процесів, використання електронної комерції, цифрового маркетингу та сучасних систем управління потребують значних інвестицій, які не всі підприємства можуть собі дозволити.

Для подолання фінансово-економічних проблем малого бізнесу необхідним є комплексний підхід, що включає вдосконалення державної політики підтримки підприємництва, розширення доступу до кредитних ресурсів, створення сприятливого податкового середовища та стимулювання інноваційної діяльності. Важливе значення має також підвищення рівня фінансової грамотності підприємців та впровадження сучасних методів управління фінансами підприємства.

Отже, фінансово-економічні проблеми є одним із головних факторів, що стримують розвиток малого бізнесу в Україні. Їх вирішення потребує ефективної взаємодії держави, фінансових установ та самих підприємців з метою створення сприятливих умов для стабільного функціонування та розвитку малого підприємництва.

У сучасних умовах розвитку економіки малі підприємства стикаються не лише з фінансово-економічними проблемами, але й із значними організаційними та кадровими труднощами. Саме ці фактори часто стають причиною зниження ефективності діяльності підприємства, погіршення якості управління та втрати конкурентних позицій на ринку. Для малого бізнесу питання організації управління персоналом є особливо актуальним, оскільки

обмеженість ресурсів та невелика чисельність працівників значно ускладнюють процеси формування ефективної системи менеджменту.

Однією з головних організаційних проблем малого бізнесу є недостатньо сформована система управління підприємством. На багатьох малих підприємствах відсутній чіткий розподіл функціональних обов'язків, що призводить до дублювання роботи, неефективного використання трудових ресурсів та перевантаження керівника. У більшості випадків власник малого підприємства одночасно виконує функції директора, менеджера, фінансиста та організатора виробничих процесів. Така концентрація управлінських функцій негативно впливає на якість управлінських рішень та ефективність діяльності підприємства [11, с. 164].

Важливою проблемою є відсутність стратегічного планування діяльності підприємства. Значна частина суб'єктів малого бізнесу орієнтується лише на вирішення поточних питань, не приділяючи достатньої уваги довгостроковому розвитку. У результаті підприємства часто не мають чіткої стратегії розвитку, не проводять аналіз ринку та не прогнозують можливі ризики. Це знижує їх здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища та ефективно реагувати на кризові ситуації.

Суттєвою організаційною проблемою є також недостатній рівень автоматизації бізнес-процесів. Багато малих підприємств використовують застарілі методи управління, що ускладнює процес обробки інформації, контролю за діяльністю підприємства та координації роботи персоналу. Відсутність сучасних цифрових технологій негативно впливає на швидкість прийняття рішень та загальну ефективність управління.

Серед кадрових труднощів малого бізнесу однією з найпоширеніших є нестача кваліфікованих працівників. Через обмежені фінансові можливості малі підприємства часто не можуть забезпечити високий рівень заробітної

плати та конкурентні умови праці. У результаті висококваліфіковані спеціалісти віддають перевагу роботі у великих компаніях, що мають кращі можливості для професійного розвитку та соціального забезпечення [12, с. 201].

Ще однією кадровою проблемою є висока плинність персоналу. Через нестабільність роботи, низький рівень соціальних гарантій та обмежені можливості кар'єрного зростання працівники часто змінюють місце роботи. Це призводить до втрати досвідчених кадрів, збільшення витрат на підбір та навчання персоналу, а також негативно впливає на стабільність роботи підприємства.

Важливим аспектом є недостатній рівень професійної підготовки керівників малого бізнесу. Багато підприємців розпочинають власну справу без належних знань у сфері менеджменту, маркетингу, фінансів чи управління персоналом. Відсутність управлінського досвіду часто стає причиною помилок у прийнятті рішень, неефективної організації праці та виникнення конфліктних ситуацій у колективі.

У сфері малого бізнесу також існують труднощі щодо мотивації персоналу. Через обмежені фінансові ресурси підприємства не завжди можуть використовувати ефективні системи матеріального стимулювання працівників. У таких умовах особливого значення набувають нематеріальні методи мотивації, зокрема створення сприятливого психологічного клімату, підтримка ініціативності працівників та забезпечення можливостей професійного розвитку.

Суттєвий вплив на діяльність малого бізнесу мають і психологічні фактори. Постійне навантаження на керівників, високий рівень відповідальності та необхідність працювати в умовах невизначеності можуть призводити до професійного вигорання та зниження ефективності управління.

Крім того, у невеликих колективах конфлікти між працівниками можуть суттєво впливати на результати діяльності підприємства.

Для подолання організаційних та кадрових труднощів малому бізнесу необхідно впроваджувати сучасні методи управління, удосконалювати систему організації праці та підвищувати рівень професійної підготовки персоналу. Важливим напрямом є також використання цифрових технологій для автоматизації бізнес-процесів, впровадження ефективних систем мотивації працівників та формування сприятливої корпоративної культури.

Отже, організаційні та кадрові труднощі є серйозною перешкодою для стабільного розвитку малого бізнесу. Їх вирішення потребує комплексного підходу до організації управління підприємством, підвищення кваліфікації працівників та впровадження сучасних методів менеджменту.

2.2. Аналіз ефективності менеджменту на підприємствах малого бізнесу

У сучасних умовах господарювання ефективність управлінської діяльності є одним із ключових факторів успішного функціонування підприємств малого бізнесу. Від якості управління залежить рівень прибутковості підприємства, його конкурентоспроможність, здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища та забезпечувати стабільний розвиток. Саме тому оцінка ефективності менеджменту має важливе значення для визначення результативності діяльності підприємства та виявлення напрямів удосконалення системи управління.

Ефективність управлінської діяльності характеризує рівень досягнення поставлених цілей підприємства за умови раціонального використання наявних ресурсів. Вона визначається співвідношенням між отриманими

результатами та витратами, необхідними для їх досягнення. Для підприємств малого бізнесу оцінка ефективності менеджменту є особливо важливою через обмеженість фінансових, кадрових та матеріальних ресурсів [13, с. 74].

Оцінка ефективності управлінської діяльності здійснюється за допомогою системи кількісних та якісних показників. До основних кількісних показників належать прибутковість підприємства, рівень рентабельності, обсяг реалізації продукції або послуг, продуктивність праці, рівень витрат та фінансова стійкість підприємства. Аналіз цих показників дозволяє визначити економічні результати діяльності підприємства та оцінити ефективність управлінських рішень.

Одним із важливих показників ефективності менеджменту є продуктивність праці, яка характеризує результативність використання трудових ресурсів. Зростання продуктивності праці свідчить про ефективну організацію роботи персоналу, правильний розподіл обов'язків та застосування сучасних методів управління. Для малого бізнесу цей показник має особливе значення, оскільки невелика кількість працівників вимагає максимально ефективного використання кадрового потенціалу.

Важливим напрямом оцінки управлінської діяльності є аналіз фінансових результатів підприємства. Ефективний менеджмент забезпечує оптимальне використання фінансових ресурсів, контроль за витратами та стабільне зростання прибутку. У процесі оцінки фінансової ефективності враховуються показники ліквідності, платоспроможності, рентабельності та оборотності капіталу.

Поряд із кількісними показниками важливу роль відіграють якісні критерії оцінки ефективності управління. До них належать рівень організації праці, якість управлінських рішень, рівень мотивації персоналу, ефективність комунікації в колективі та здатність підприємства адаптуватися до змін

ринкового середовища. Якісні показники дозволяють оцінити внутрішній стан системи управління та визначити рівень професійної компетентності керівництва [14].

У сфері малого бізнесу важливим показником ефективності менеджменту є швидкість прийняття управлінських рішень. Завдяки невеликій організаційній структурі малі підприємства мають можливість оперативно реагувати на зміни ринку, потреби споживачів та економічні виклики. Водночас надмірна централізація управління та перевантаження керівника можуть негативно впливати на якість рішень та загальну ефективність діяльності підприємства.

Сучасні підприємства малого бізнесу активно використовують цифрові технології для оцінки ефективності управлінської діяльності. Автоматизовані системи обліку, CRM-системи, програми фінансового аналізу та електронний документообіг дозволяють здійснювати постійний моніторинг результатів діяльності підприємства та своєчасно виявляти проблеми в системі управління.

Особливого значення в оцінці ефективності менеджменту набуває аналіз кадрової політики підприємства. Ефективне управління персоналом забезпечує зниження плинності кадрів, підвищення рівня мотивації працівників та покращення результатів діяльності підприємства. Для малого бізнесу, де кожен працівник виконує важливу роль у діяльності підприємства, ефективність кадрового менеджменту є одним із визначальних факторів успіху.

Під час оцінки управлінської діяльності важливо враховувати також рівень конкурентоспроможності підприємства. Ефективний менеджмент сприяє формуванню позитивного іміджу підприємства, покращенню якості продукції або послуг, розширенню ринків збуту та зміцненню позицій на ринку.

Отже, оцінка ефективності управлінської діяльності є важливим елементом забезпечення стабільного функціонування підприємств малого бізнесу. Використання системи кількісних і якісних показників дозволяє визначити результативність менеджменту, виявити проблеми в системі управління та розробити заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

У сучасних умовах ринкової економіки конкурентоспроможність є однією з основних умов успішного функціонування та розвитку малого бізнесу. Високий рівень конкуренції, швидкі зміни споживчих потреб, розвиток цифрових технологій та глобалізаційні процеси змушують підприємства постійно вдосконалювати свою діяльність. У таких умовах особливого значення набуває ефективний менеджмент, який забезпечує раціональну організацію роботи підприємства, оптимальне використання ресурсів та формування конкурентних переваг.

Менеджмент безпосередньо впливає на рівень конкурентоспроможності малого бізнесу, оскільки саме система управління визначає ефективність діяльності підприємства, його здатність адаптуватися до змін ринкового середовища та швидко реагувати на потреби споживачів. Ефективне управління дозволяє підприємству забезпечити стабільну якість продукції або послуг, оптимізувати витрати, впроваджувати інновації та формувати позитивний імідж на ринку [15, с. 136].

Одним із ключових напрямів впливу менеджменту на конкурентоспроможність є стратегічне управління. Наявність чітко визначеної стратегії розвитку дозволяє малому підприємству визначати пріоритетні напрями діяльності, оцінювати ринкові ризики та формувати довгострокові конкурентні переваги. Завдяки стратегічному плануванню підприємство може

ефективніше використовувати свої ресурси, розширювати ринки збуту та підвищувати рівень прибутковості.

Важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності малого бізнесу відіграє якість управлінських рішень. Оперативне прийняття рішень, здатність аналізувати ринкову ситуацію та швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища є важливими перевагами малого бізнесу. У невеликих підприємствах управлінські рішення приймаються швидше, ніж у великих компаніях, що дозволяє оперативно адаптуватися до змін попиту та впроваджувати нові підходи до ведення бізнесу.

Суттєвий вплив на конкурентоспроможність має система управління персоналом. Ефективний менеджмент забезпечує формування професійного колективу, підвищення мотивації працівників та створення сприятливого психологічного клімату. Високий рівень професійної підготовки персоналу сприяє покращенню якості продукції та обслуговування клієнтів, що позитивно впливає на репутацію підприємства та його позиції на ринку.

Одним із важливих факторів конкурентоспроможності малого бізнесу є інноваційна діяльність. Сучасний менеджмент спрямований на впровадження новітніх технологій, використання цифрових інструментів управління та вдосконалення бізнес-процесів. Використання CRM-систем, електронної комерції, цифрового маркетингу та автоматизації діяльності дозволяє підприємствам підвищити ефективність роботи та забезпечити конкурентні переваги [16].

Важливе значення для підвищення конкурентоспроможності малого бізнесу має маркетинговий менеджмент. Ефективна маркетингова політика дозволяє підприємству досліджувати ринок, визначати потреби споживачів, формувати власний бренд та просувати продукцію або послуги. Сучасні

цифрові платформи та соціальні мережі створюють для малого бізнесу нові можливості для залучення клієнтів та розширення ринку збуту.

Суттєвий вплив на конкурентоспроможність підприємства має також фінансовий менеджмент. Раціональне управління фінансовими ресурсами забезпечує стабільність діяльності підприємства, оптимізацію витрат та підвищення прибутковості. Для малого бізнесу ефективне фінансове управління є особливо важливим через обмеженість ресурсів та високий рівень економічних ризиків.

Водночас недостатній рівень менеджменту може негативно впливати на конкурентоспроможність малого бізнесу. Відсутність стратегічного планування, неефективна організація праці, низький рівень мотивації персоналу та недостатнє використання сучасних технологій можуть призвести до зниження продуктивності діяльності підприємства та втрати позицій на ринку.

У сучасних умовах важливого значення набуває антикризовий менеджмент, який дозволяє підприємствам адаптуватися до економічної нестабільності, мінімізувати ризики та забезпечити безперервність діяльності. Здатність керівництва ефективно реагувати на кризові ситуації є важливою складовою конкурентоспроможності малого бізнесу.

Отже, менеджмент є одним із ключових факторів формування конкурентоспроможності малого бізнесу. Ефективна система управління забезпечує раціональне використання ресурсів, впровадження інновацій, підвищення якості продукції та здатність підприємства адаптуватися до сучасних умов ринку. Саме тому вдосконалення менеджменту є важливою умовою стабільного розвитку та зміцнення конкурентних позицій малого бізнесу.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ МАЛОГО БІЗНЕСУ

3.1. Сучасні підходи до вдосконалення системи менеджменту малого бізнесу

У сучасних умовах розвитку економіки цифрові технології стали невід’ємною складовою ефективного функціонування підприємств малого бізнесу. Активний розвиток інформаційних технологій, цифровізація бізнес-процесів та зростання ролі електронної комерції суттєво змінюють підходи до управління підприємствами. Для малого бізнесу використання цифрових технологій є не лише засобом підвищення ефективності діяльності, а й важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності та адаптації до сучасних ринкових умов.

Цифрові технології у менеджменті малого бізнесу являють собою сукупність інформаційних систем, програмного забезпечення, онлайн-платформ та електронних сервісів, які використовуються для організації, планування, контролю та координації діяльності підприємства. Їх застосування дозволяє автоматизувати значну частину бізнес-процесів, оптимізувати витрати часу та ресурсів, а також підвищити якість управлінських рішень [17, с. 118].

Одним із найбільш поширених напрямів цифровізації малого бізнесу є використання CRM-систем. Такі системи дозволяють автоматизувати роботу з клієнтами, вести облік замовлень, аналізувати поведінку споживачів та покращувати якість обслуговування. Для малих підприємств CRM-системи є важливим інструментом підвищення ефективності маркетингової діяльності та формування довгострокових відносин із клієнтами.

Суттєве значення для сучасного менеджменту малого бізнесу має використання систем електронного документообігу та автоматизації бухгалтерського обліку. Використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє скоротити час на обробку документів, зменшити кількість помилок та забезпечити більш ефективний контроль за фінансовою діяльністю підприємства. Крім того, автоматизація бізнес-процесів сприяє підвищенню продуктивності праці та зниженню адміністративних витрат.

Важливим напрямом використання цифрових технологій є розвиток електронної комерції. Сучасні підприємства малого бізнесу активно використовують інтернет-магазини, маркетплейси та соціальні мережі для реалізації товарів і послуг. Онлайн-продажі дозволяють підприємствам розширювати ринки збуту, залучати нових клієнтів та підвищувати рівень доходів. Особливо актуальним використання електронної комерції стало в умовах пандемії та економічної нестабільності, коли значна частина споживачів перейшла до онлайн-покупок.

У сучасному менеджменті малого бізнесу важливе значення має цифровий маркетинг. Використання соціальних мереж, контекстної реклами, email-маркетингу та SEO-оптимізації дозволяє підприємствам ефективно просувати свої товари та послуги навіть за умов обмеженого бюджету. Завдяки цифровим маркетинговим інструментам малі підприємства можуть аналізувати поведінку споживачів, оцінювати ефективність рекламних кампаній та швидко коригувати маркетингову стратегію [18].

Суттєвий вплив на систему менеджменту має використання хмарних технологій та онлайн-сервісів. Хмарні платформи забезпечують можливість зберігання та обробки інформації, дистанційної роботи працівників та оперативного доступу до необхідних даних. Для малого бізнесу це дозволяє

зменшити витрати на технічне забезпечення та забезпечити гнучкість організації роботи підприємства.

Важливим напрямом цифровізації є використання аналітичних інструментів та систем бізнес-аналітики. Завдяки сучасним програмам підприємства можуть здійснювати аналіз фінансових показників, прогнозувати попит, оцінювати ефективність діяльності та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. Це дозволяє підвищити рівень стратегічного управління та мінімізувати ризики у діяльності підприємства.

Попри значні переваги цифровізації, малі підприємства стикаються і з певними труднощами у впровадженні цифрових технологій. Основними проблемами є недостатність фінансових ресурсів, нестача кваліфікованих спеціалістів, низький рівень цифрової грамотності персоналу та ризики кібербезпеки. Для подолання цих проблем важливого значення набуває державна підтримка цифровізації бізнесу, розвиток освітніх програм та підвищення рівня цифрових компетенцій підприємців.

У сучасних умовах цифрові технології стають важливим інструментом підвищення ефективності менеджменту малого бізнесу. Їх використання сприяє оптимізації бізнес-процесів, покращенню якості управління, зниженню витрат та формуванню конкурентних переваг. Саме тому цифровізація є одним із ключових напрямів розвитку сучасного малого бізнесу.

У сучасних умовах нестабільного економічного середовища стратегічне управління набуває особливого значення для забезпечення стабільного функціонування та розвитку малого бізнесу. Постійні зміни ринкової кон'юнктури, високий рівень конкуренції, цифровізація економіки та зростання вимог споживачів змушують підприємства шукати нові підходи до організації управління. Саме стратегічне управління дозволяє малим

підприємствам визначати перспективні напрями діяльності, формувати конкурентні переваги та забезпечувати довгостроковий розвиток.

Стратегічне управління являє собою систему управлінських рішень і дій, спрямованих на визначення цілей діяльності підприємства, розроблення стратегії розвитку та забезпечення її реалізації з урахуванням змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Для малого бізнесу стратегічне управління є важливим інструментом адаптації до сучасних умов ринку та ефективного використання обмежених ресурсів [19, с. 142].

Однією з основних переваг стратегічного управління є можливість довгострокового планування діяльності підприємства. Завдяки розробленню стратегії розвитку підприємство може визначити свої основні цілі, оцінити потенційні ризики та сформувати ефективну систему управління ресурсами. Для малого бізнесу це особливо важливо, оскільки обмеженість фінансових і кадрових ресурсів потребує чіткого визначення пріоритетів діяльності.

Важливим елементом стратегічного управління є аналіз зовнішнього середовища підприємства. У процесі стратегічного планування керівництво малого підприємства оцінює рівень конкуренції, потреби споживачів, економічні тенденції та можливі загрози для діяльності підприємства. Такий аналіз дозволяє своєчасно реагувати на зміни ринку та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Суттєву роль у стратегічному управлінні відіграє формування конкурентних переваг. Для малого бізнесу важливими конкурентними перевагами можуть бути висока якість продукції або послуг, індивідуальний підхід до клієнтів, гнучкість у прийнятті рішень та швидка адаптація до змін ринку. Ефективне стратегічне управління дозволяє підприємству визначити свої сильні сторони та максимально ефективно використовувати їх у конкурентній боротьбі.

Одним із важливих напрямів стратегічного управління є інноваційний розвиток підприємства. Сучасні малі підприємства активно впроваджують цифрові технології, автоматизують бізнес-процеси, використовують електронну комерцію та сучасні маркетингові інструменти. Інноваційна діяльність дозволяє підприємствам підвищувати ефективність роботи, покращувати якість продукції та розширювати ринки збуту [20].

У сфері малого бізнесу стратегічне управління також сприяє підвищенню ефективності управління персоналом. Формування чітких цілей діяльності підприємства, створення системи мотивації працівників та розвиток корпоративної культури позитивно впливають на продуктивність праці та результати діяльності підприємства. Для малого бізнесу, де кожен працівник виконує важливу роль, ефективне управління персоналом є важливою складовою загальної стратегії розвитку.

Важливе значення у стратегічному управлінні має фінансове планування. Раціональне управління фінансовими ресурсами дозволяє малому підприємству забезпечити стабільність діяльності, уникнути фінансових ризиків та сформувати резерви для подальшого розвитку. У сучасних умовах ефективне фінансове планування є необхідною умовою виживання та розвитку малого бізнесу.

Разом із перевагами впровадження стратегічного управління малі підприємства стикаються і з певними труднощами. До основних проблем належать нестача фінансових ресурсів, недостатній рівень управлінських знань у керівників, обмеженість інформації про ринок та складність прогнозування економічних змін. Проте навіть за умов обмежених ресурсів наявність чіткої стратегії розвитку дозволяє підприємству ефективніше організовувати свою діяльність та досягати поставлених цілей.

У сучасних умовах стратегічне управління є важливим фактором розвитку малого бізнесу. Воно забезпечує підприємствам можливість адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підвищувати конкурентоспроможність, впроваджувати інновації та забезпечувати стабільний розвиток. Саме тому вдосконалення системи стратегічного управління є одним із ключових напрямів розвитку малого підприємництва в Україні.

3.2. Інноваційні напрями та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні

Малий бізнес є важливим сектором економіки України, який забезпечує розвиток підприємництва, створення нових робочих місць, формування конкурентного середовища та наповнення державного бюджету. Водночас ефективне функціонування малого підприємництва значною мірою залежить від рівня державної підтримки, оскільки саме малі підприємства найбільше відчують вплив економічної нестабільності, фінансових ризиків та змін ринкового середовища. У сучасних умовах державна підтримка малого бізнесу є одним із ключових факторів забезпечення його стабільного розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Державна підтримка малого бізнесу являє собою систему економічних, фінансових, правових та організаційних заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку підприємництва. Основною метою державної підтримки є стимулювання підприємницької активності, підвищення ефективності діяльності малих підприємств та забезпечення їх адаптації до сучасних економічних умов [21, с. 58].

Одним із важливих напрямів державної підтримки малого бізнесу є фінансове стимулювання підприємництва. В Україні реалізуються державні програми кредитування та фінансової допомоги для суб'єктів малого підприємництва. Однією з найбільш відомих є програма «Доступні кредити 5–7–9 %», яка передбачає надання підприємцям пільгових кредитів для започаткування або розвитку власної справи. Завдяки таким програмам малі підприємства отримують можливість залучати фінансові ресурси на більш вигідних умовах та інвестувати кошти у розвиток діяльності.

Важливим інструментом стимулювання малого бізнесу є податкова підтримка. Для суб'єктів малого підприємництва в Україні функціонує спрощена система оподаткування, яка дозволяє зменшити податкове навантаження та спростити ведення бухгалтерського обліку. Використання єдиного податку та спрощеної системи звітності сприяє розвитку малого бізнесу та створює більш сприятливі умови для ведення підприємницької діяльності.

Суттєве значення має інформаційна та консультаційна підтримка підприємців. Державні органи та спеціалізовані платформи надають підприємцям доступ до навчальних програм, консультацій, бізнес-курсів та інформаційних ресурсів. Особливу роль у цьому процесі відіграє національна платформа «Дія.Бізнес», яка забезпечує підприємців інформацією щодо започаткування та ведення бізнесу, можливостей фінансування, цифровізації та розвитку підприємницької діяльності [22].

У сучасних умовах важливого значення набуває підтримка цифровізації малого бізнесу. Держава сприяє впровадженню цифрових технологій у діяльність підприємств, розвитку електронної комерції, автоматизації бізнес-процесів та використанню електронних сервісів. Завдяки цифровізації

підприємства отримують можливість оптимізувати витрати, покращити якість управління та розширити ринки збуту.

Одним із важливих напрямів державної політики є підтримка інноваційної діяльності малого бізнесу. Для цього створюються програми грантового фінансування, підтримки стартапів та розвитку інноваційного підприємництва. Реалізація інноваційних проєктів сприяє підвищенню конкурентоспроможності малого бізнесу та стимулює економічний розвиток держави.

В умовах воєнного стану та економічної нестабільності державна підтримка малого бізнесу набула особливого значення. Держава реалізує програми релокації підприємств, надає гранти на започаткування власної справи, підтримує працевлаштування населення та стимулює розвиток підприємництва у регіонах. Такі заходи сприяють збереженню економічної активності та підтримці малого бізнесу в складних умовах.

Попри позитивні зміни, система державної підтримки малого бізнесу в Україні має і певні недоліки. Серед основних проблем можна виділити недостатній обсяг фінансування програм підтримки, складність процедур отримання допомоги, часті зміни законодавства та недостатній рівень інформування підприємців про наявні можливості державної підтримки. У зв'язку з цим важливим завданням є подальше вдосконалення державної політики у сфері підтримки малого підприємництва.

Для забезпечення ефективного розвитку малого бізнесу необхідним є створення стабільного економічного середовища, спрощення регуляторних процедур, розширення доступу до фінансових ресурсів та стимулювання інноваційної діяльності. Важливе значення має також розвиток партнерства між державою, бізнесом та громадськими організаціями з метою формування сприятливих умов для підприємницької діяльності.

Отже, державна підтримка та стимулювання малого бізнесу є важливою умовою його стабільного функціонування та розвитку. Реалізація ефективної державної політики у сфері підприємництва сприяє підвищенню конкурентоспроможності малого бізнесу, розвитку інноваційної діяльності та забезпеченню економічного зростання України.

У сучасних умовах глобалізації та розвитку міжнародних економічних відносин особливого значення набуває вивчення зарубіжного досвіду розвитку малого бізнесу. У більшості розвинених країн саме мале підприємництво є основою економічної системи, забезпечує значну частину робочих місць, сприяє розвитку інновацій та формує конкурентне середовище. Досвід провідних країн світу свідчить про те, що ефективний розвиток малого бізнесу можливий лише за умов належної державної підтримки, сприятливого правового середовища та впровадження сучасних підходів до менеджменту.

Одним із найбільш успішних прикладів підтримки малого бізнесу є досвід Сполучених Штатів Америки. У США функціонує спеціалізований державний орган — Адміністрація малого бізнесу (Small Business Administration), діяльність якої спрямована на фінансову, консультаційну та інформаційну підтримку підприємців. Значна увага приділяється розвитку стартапів, інноваційних проєктів та підтримці малого бізнесу через систему пільгового кредитування. Завдяки цьому малі підприємства мають доступ до фінансових ресурсів та можливість реалізовувати власні бізнес-ініціативи [23, с. 214].

Важливим є також досвід країн Європейського Союзу, де розвиток малого бізнесу є одним із пріоритетних напрямів економічної політики. У країнах ЄС функціонують спеціальні програми підтримки підприємництва, які передбачають фінансову допомогу, грантове фінансування, податкові пільги та освітні програми для підприємців. Особлива увага приділяється підтримці

інноваційного підприємництва, цифровізації бізнесу та розвитку екологічно орієнтованих підприємств.

Цікавим для України є досвід Німеччини, де малий бізнес виступає основою економічної стабільності держави. Німецька модель розвитку малого підприємництва базується на тісній співпраці держави, банківського сектору та бізнесу. Для підприємців створено сприятливі умови кредитування, діє система державних гарантій та консультаційної підтримки. Крім того, значна увага приділяється професійній підготовці кадрів та розвитку сімейного бізнесу.

Ефективним є також досвід Японії, де розвиток малого бізнесу тісно пов'язаний із впровадженням інновацій та сучасних технологій. Японські малі підприємства активно використовують цифрові технології, автоматизацію виробництва та сучасні методи управління. Держава підтримує інноваційні підприємства через систему грантів, податкових стимулів та науково-технічних програм. Такий підхід дозволяє забезпечити високу конкурентоспроможність малого бізнесу навіть за умов обмежених ресурсів.

У багатьох країнах важливу роль у розвитку малого бізнесу відіграють бізнес-інкубатори та центри підтримки підприємництва. Вони надають підприємцям консультаційну допомогу, доступ до навчальних програм, юридичну підтримку та можливості для залучення інвестицій. Використання таких механізмів сприяє зниженню ризиків започаткування бізнесу та стимулює розвиток інноваційного підприємництва.

Для України впровадження зарубіжного досвіду розвитку малого бізнесу має важливе практичне значення. Одним із перспективних напрямів є вдосконалення системи державної підтримки підприємництва, зокрема розширення програм пільгового кредитування, спрощення регуляторних

процедур та зменшення податкового навантаження на підприємців. Важливим є також розвиток програм підтримки стартапів та інноваційних проєктів.

Суттєвого значення для України набуває розвиток цифровізації малого бізнесу. Використання сучасних інформаційних технологій, електронної комерції та автоматизованих систем управління дозволить підприємствам підвищити ефективність діяльності та покращити конкурентні позиції на ринку. У цьому контексті важливим є використання європейського досвіду цифрової трансформації підприємництва [24].

Перспективним напрямом є також розвиток системи професійної підготовки підприємців та управлінських кадрів. Зарубіжний досвід свідчить про те, що ефективний розвиток малого бізнесу значною мірою залежить від рівня професійних знань та управлінських компетенцій керівників підприємств. Для України актуальним є створення сучасних програм навчання підприємців, бізнес-шкіл та центрів підтримки малого бізнесу.

Водночас впровадження зарубіжного досвіду повинно враховувати особливості економічного розвитку України, стан національної економіки та специфіку функціонування малого підприємництва. Механічне копіювання іноземних моделей без урахування українських реалій може бути неефективним, тому важливим є адаптація найкращих міжнародних практик до національних умов.

Отже, зарубіжний досвід розвитку малого бізнесу демонструє важливість державної підтримки, інноваційного розвитку, цифровізації та ефективного менеджменту для забезпечення стабільного функціонування підприємництва. Використання кращих міжнародних практик та їх адаптація до українських умов сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності малого бізнесу та розвитку економіки України.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання курсової роботи було досліджено теоретичні та практичні аспекти менеджменту у сфері малого бізнесу, визначено основні проблеми функціонування малого підприємництва та проаналізовано перспективи його розвитку в сучасних умовах. Проведене дослідження дозволило зробити висновок про те, що малий бізнес є важливою складовою економіки держави, оскільки забезпечує розвиток підприємництва, створення робочих місць, формування конкурентного середовища та стимулювання інноваційної діяльності.

У роботі встановлено, що ефективність функціонування малого бізнесу значною мірою залежить від якості менеджменту, рівня організації управління та здатності підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Менеджмент малого бізнесу включає систему функцій, принципів, методів та інструментів управління, спрямованих на забезпечення стабільної діяльності підприємства та досягнення поставлених цілей. Особливістю менеджменту у сфері малого бізнесу є спрощена організаційна структура, оперативність прийняття рішень та висока гнучкість управління.

У ході дослідження було визначено, що сучасні підприємства малого бізнесу стикаються з численними фінансово-економічними, організаційними та кадровими проблемами. Серед основних труднощів виділено обмеженість фінансових ресурсів, складність доступу до кредитування, нестабільність економічного середовища, високий рівень конкуренції, нестачу кваліфікованих працівників та недостатній рівень автоматизації бізнес-процесів. Наявність таких проблем негативно впливає на ефективність діяльності підприємств та стримує розвиток малого підприємництва в Україні.

Дослідження показало, що важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності малого бізнесу відіграє ефективний менеджмент. Саме якісне управління дозволяє підприємствам раціонально використовувати ресурси, підвищувати продуктивність праці, впроваджувати інновації та формувати стійкі конкурентні переваги. Значний вплив на розвиток малого бізнесу мають стратегічне планування, ефективне управління персоналом, сучасні методи маркетингу та використання цифрових технологій.

У роботі встановлено, що цифровізація є одним із ключових напрямів розвитку сучасного малого бізнесу. Використання CRM-систем, електронної комерції, цифрового маркетингу, автоматизації бізнес-процесів та онлайн-сервісів сприяє підвищенню ефективності управління, оптимізації витрат та розширенню ринків збуту. Водночас впровадження цифрових технологій потребує належного рівня фінансового забезпечення та професійної підготовки персоналу.

Особливу увагу у дослідженні приділено стратегічному управлінню як важливому фактору розвитку малого бізнесу. Визначено, що наявність чіткої стратегії розвитку дозволяє підприємствам ефективніше реагувати на зміни ринкового середовища, мінімізувати ризики та забезпечувати довгострокову стабільність діяльності. Важливе значення також має впровадження інноваційних підходів до управління та вдосконалення організаційної структури підприємства.

У ході дослідження проаналізовано роль державної підтримки у розвитку малого бізнесу. Встановлено, що для забезпечення стабільного функціонування підприємництва необхідним є вдосконалення державної політики у сфері підтримки малого бізнесу, розширення програм пільгового кредитування, спрощення регуляторних процедур та стимулювання

інноваційної діяльності. Важливого значення набуває також розвиток цифрової інфраструктури та створення сприятливого бізнес-середовища.

Аналіз зарубіжного досвіду розвитку малого бізнесу дозволив зробити висновок про доцільність використання міжнародних практик підтримки підприємництва в Україні. Досвід країн Європейського Союзу, США, Німеччини та Японії свідчить про ефективність державної підтримки малого бізнесу, розвитку інноваційного підприємництва, цифровізації та професійної підготовки підприємців. Водночас впровадження зарубіжного досвіду має здійснюватися з урахуванням особливостей економічного розвитку України та специфіки національного ринку.

Таким чином, менеджмент у сфері малого бізнесу є важливою умовою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та підвищення його конкурентоспроможності. Ефективне управління, впровадження сучасних технологій, стратегічне планування та державна підтримка створюють необхідні передумови для розвитку малого бізнесу в Україні та його успішного функціонування в сучасних економічних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шацька З. Я. Малий бізнес в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство. 2022. № 39. С. 50–56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1394> (дата звернення: 14.02.2026).
2. Бондаренко О. М. Роль малого підприємництва у забезпеченні економічного розвитку України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2021. Вип. 37. С. 115–120. URL: http://visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/37_2021ua.22.pdf (дата звернення: 18.02.2026).
3. Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом: навчальний посібник. Вид. 2-ге, перероблене й доповнене. Київ : Кондор, 2021. 308 с.
4. Менеджмент малого бізнесу в умовах сучасної економіки. Дія.Бізнес: вебсайт. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/business-management/menedzment-malogo-biznesu-v-umovah-sucasnoi-ekonomiki> (дата звернення: 22.02.2026).
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: підручник. Київ : Академвидав, 2021. 464 с.
6. Організаційна структура підприємства та особливості її формування в сучасних умовах. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: вебсайт. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2022_39_15 (дата звернення: 27.02.2026).
7. Федулова Л. І. Менеджмент організацій: підручник. Київ : Либідь, 2021. 448 с.

8. Управління малим бізнесом: сучасні методи та цифрові інструменти. Дія.Бізнес: вебсайт. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/tehnologii/upravlinna-malim-biznesom-sucasni-metodi-ta-cifrovi-instrumenti> (дата звернення: 03.03.2026).
9. Савчук Л. М. Фінансові проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. Економіка та держава. 2022. № 4. С. 89–94. URL: http://economy.in.ua/pdf/4_2022.16.pdf (дата звернення: 06.03.2026).
10. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. Офіційний портал Державної служби статистики України: вебсайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.03.2026).
11. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом: підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 468 с.
12. Виноградський М. Д., Беляєва С. В., Виноградська А. М. Організація праці менеджера: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2022. 312 с.
13. Дацій О. І., Мельник Л. Г. Ефективність управління підприємством: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 312 с.
14. Коваленко Н. О. Оцінка ефективності менеджменту підприємства в сучасних умовах. Економіка та суспільство. 2023. № 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2147> (дата звернення: 14.03.2026).
15. Терещенко О. О. Менеджмент у системі забезпечення конкурентоспроможності підприємства: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2021. 356 с.
16. Гринько Т. В. Конкурентоспроможність малого бізнесу в умовах цифрової економіки. Підприємництво та інновації. 2022. № 24. С. 41–46. URL:

<https://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/510> (дата звернення: 18.03.2026).

17. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент та цифрові технології в бізнесі: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 320 с.

18. Цифровізація малого бізнесу в Україні: сучасні тенденції та перспективи розвитку. Міністерство цифрової трансформації України: вебсайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/tsifrovizatsiya-malogo-biznesu-v-ukraini> (дата звернення: 22.03.2026).

19. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: підручник. Київ : КНЕУ, 2021. 699 с.

20. Василенко В. О. Стратегічне управління розвитком підприємства в умовах сучасних викликів. Економіка та держава. 2023. № 7. С. 45–50. URL: http://economy.in.ua/pdf/7_2023.9.pdf (дата звернення: 27.03.2026).

21. Варналій З. С. Малий бізнес в Україні: проблеми та перспективи розвитку: навчальний посібник. Київ : Знання, 2021. 302 с.

22. Дія.Бізнес. Офіційний портал підтримки підприємців: вебсайт. URL: <https://business.diia.gov.ua> (дата звернення: 31.03.2026).

23. Покропивний С. Ф. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2021. 352 с.

24. Зарубіжний досвід підтримки малого та середнього бізнесу та можливості його використання в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень: вебсайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/zarubizhniy-dosvid-pidtrimki-malogo-ta-serednogo-biznesu> (дата звернення: 04.04.2026).